

Praktisk bruk av
Barnekonvensjonen

Kjersti Botnan Larsen

4 gjennomgående prinsipper

- Art. 12 – barns rett til medvirkning
- Art. 3 – barnets beste
- Art. 2 – ikke diskriminering
- Art. 6 – rett til liv og utvikling

Barns rett til å bli hørt

Rammeplanen - 4. Barns medvirkning

- «Barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet, jf. barnehageloven § 1 og § 3, Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon art. 12 nr. 1. Barna skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planleggingen og vurderingen av barnehagens virksomhet. Alle barn skal få erfare å få innflytelse på det som skjer i barnehagen.
- Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov. Også de yngste barna og barn som kommuniserer på andre måter enn gjennom tale, har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter på egne vilkår. Barnehagen må observere og følge opp alle barns ulike uttrykk og behov.
- Barnas synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet. Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta.»

Artikkel 12 nr. 1

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Retten til å bli hørt

1. Barn har rett til å bli hørt
  - Alle barn – ingen aldersgrense
  - Også småbarn, barn i en sårbar situasjon eller marginaliserte grupper barn
  - Barn har ingen plikt til å uttale seg, men skal få muligheten.
  - Barnet avgjør, ikke foreldrene
  - Kan ha mening om deler av en sak
2. Gjelder i alle saker som direkte eller indirekte berører barn
  - Både en rett til medvirkning og rett til å bli hørt i enkeltsaker
3. Barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Barn bør få informasjon tilpasset sitt modenhetsnivå om:

- Barn skal få nødvendig informasjon for å kunne ta stilling til om hun eller han vil høres, hva saken gjelder, hvorfor og hvordan høringen skjer
  - Rettighetene, deriblant uttaleretten og retten til å la være å uttale seg.
  - Sentrale forutsetninger for samtalen, for eksempel hvem som kan og vil få informasjon om hva barnet har sagt.
  - De sidene av saken som er overskuelige for barnet.
  - Hvilke beslutninger som skal tas, og eventuelt konsekvensene av beslutningene.
- Utfallet av saken: Hva ble resultatet?

Høring av barn er ikke et spørsmål om barnet skal høres, men et spørsmål om:

- Når skal vi høre barn?
- Hvilke barn skal høres?
  - De som er berørt direkte eller indirekte
- Hvordan skal barn høres?
- Hvem skal snakke med barnet?
- Hvem skal være tilstede under samtalen?

- Hvilken vekt skal vi legge på barnets mening?

Barnets eget syn – direkte eller indirekte?

«Et hovedpoeng med artikkel 12 er nettopp at barnet selv skal få delta»

(K. Sandberg i Møller og Andenæs, 2016)

«Om foreldrene bør være tilstede under samtaler med barnet, kommer an på hva samtalen gjelder, og hva barnet ønsker. Noen barn føler seg tryggere med foreldrene til stede, andre snakker mindre fritt»

«Men hvis det skal holdes en planlagt samtale om et bestemt tema, kan det være riktig å spørre barnet om han eller hun vil ha med foreldrene . Foreldrene vil ofte ha krav på informasjon i kraft av foreldreansvaret , men det betyr ikke at de skal være tilstede ved enhver samtale med barnet»

(K. Sandberg i Møller og Andenæs, 2016)

Hvordan? Barnesensitivt

- Prosessen må være åpen og informativ, frivillig og respektfull
- Temaene barn er bedt om å uttale seg om må oppleves relevante, samtidig som barna må få rom til å uttale seg om det de selv synes er relevant
  - Kan være sider ved saken vi voksne ikke har sett
- Høringen må være barnevennlig med hensyn til omgivelser, fremgangsmåte, tid og ressurser
- Høringen må tilpasses barnets alder og utvikling

Hvem skal snakke med barnet?

- Den som skal snakke med et barn om sensitive spørsmål, bør ha opplæring
- Bør snakke med barnet direkte, det kan være interessekonflikt mellom barn og foreldre
- Kan benytte oppnevnt representant
  - Mer aktuelt i mer formelle settinger enn barnehage og skole
  - Men kan være aktuelt i svært alvorlige saker

Hvem bør være tilstede?

- Vurdere hvem som skal være til stede
  - Foreldre
  - Ansatte i barnehagen barnet kjenner
  - Andre barn
  - Behov for tolk?

Hvilken vekt?

- Medbestemmelse, ikke selvbestemmelse
- «Behørig vekt»
  - Samsvar med alder og modenhet
    - Men også de minste barna har en rett til å bli hørt
  - Type spørsmål
  - Omstendighetene/ sak
- Styrken og fastheten av barnets ønske
- Avveining mot motargumentene

Barnekomiteen har i generell kommentar nr. 12 uttalt at prosessen hvor vi hører barn skal være:

- Åpen og informativ
- Frivillig
- Basert på respekt
- Relevant
- Barnevennlig
- Inkluderende
- Støttet av opplæring: De voksne må være godt forberedt og ha kompetanse til å snakke med barn
- Sikker og sensitiv slik at risikoen for negative hendelser på grunn av barnets medvirkning i saken reduseres
- Etterrettelig (ansvarlig).

Barns beste-vurderingen

Rammeplanen

1. barnehagens verdigrunnlag

- Barn og barndom

«Alle handlinger og avgjørelser som berører barnet, skal ha barnets beste som grunnleggende hensyn, jf. Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen art. 3 nr. 1. Dette er et overordnet prinsipp som gjelder for all barnehagevirksomhet.»

Artikkel 3 nr. 1

Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Barnets beste – hva betyr det?

- Konseptet BB er komplekst, og innholdet må avgjøres fra sak til sak
- Sammensatt, fleksibelt og tilpasningsdyktig begrep
- Kunnskap og holdninger endrer seg
  - Åpner for ny kunnskap om barns utvikling

Hvilke kilder kan være relevante?

- Vurderingen skal være forsvarlig utført og forankret i barns rettigheter, faglitteratur, forskning, og barnas syn.
  - Her er bl. a. generell kunnskap om barn, aktuelt fagområde, barns rettigheter sentralt.
  - Generell og særskilt sårbarhet
- Vurderingen skal bygge på et verdisyn hvor barn er rettighetsbærere som har krav på respekt for sitt menneskeverd og sin integritet.
- Innhente informasjon fra barn, foreldrene og andre nærstående, andre som kjenner barnet og fagfolk

Nær sammenheng mellom artikkel 12 og 3

- Barnet skal få uttale seg om alle forhold i saken som angår han eller henne.
  - Barnets syn er en del av grunnlaget i barnets beste-vurderingen.
  - Høringen av barn skal være forenelig med hensynet til barnets beste.
- «Artikkel 3 nr. 1 kan ikke anvendes riktig dersom kravene i artikkel 12 ikke er oppfylt.»

«ved alle handlinger som berører barn direkte eller indirekte»

- Handlinger gjelder alle typer avgjørelser, både generelle og individuelle
  - Vedtak om lover eller forskrifter, budsjettavgjørelser, vedtakelse av ulike typer planer
  - Enkelt saker, bl.a. vedtak
  - Samtaler med barn
  - Tjenesteyting (eks. barnehage og skole)
  - Fysiske handlinger som håndtering av barn som slåss eller stoppe verbale krenkelser.
  - Unnlatelser, eks. ikke gripe inn eller se

««...skal barnets beste være et grunnleggende hensyn»

- «skal være»: Plikt til å vurdere
- «grunnleggende»: Sterk posisjon på grunn av barnets avhengighet, modenhet og rettslige posisjon
- «et»: Ikke *det* grunnleggende hensyn, men ett av de grunnleggende hensynene
  - Behov for fleksibilitet
- Skal tillegges stor vekt
  - Andre interesser må veie tungt for å gå foran
  - Bevisbyrden påhviler den som vil vektlegge andre interesser
  - Disse må konkretiseres og begrunnes

Må tas stilling til i hver enkelt sak

- Lovens eller forskriftens rammer
- Det konkrete barnets beste
  - Ut fra de konkrete omstendigheter, barnets situasjon og behov
  - Dreier det seg om flere barn er det disse barnas situasjon og behov som må vurderes i lys av sammenhengen og omstendighetene.
  - Det må tas spesielt hensyn til barn som er i en sårbar situasjon.
- «...skal barnets beste være et grunnleggende hensyn»

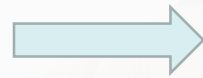

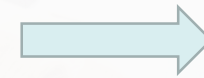
Hvordan gjøre en barns beste vurdering i praksis?

Tretrinnsmodell for å bruke barnets beste i saksbehandlingen

Vurdere

Vekte

Vise

1. Vurdere: hva er barnets beste i denne saken?

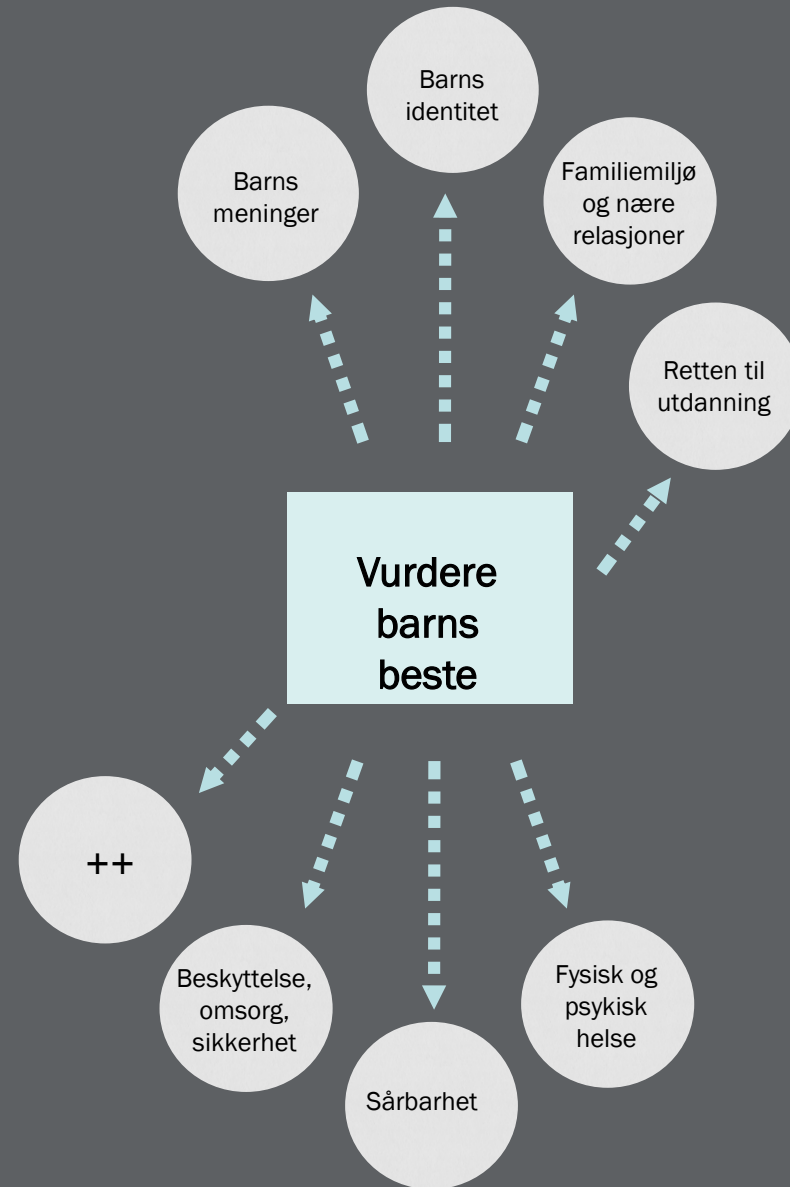
- Må i saksbehandlingen vurdere og fastsette hva som er barnets beste i denne saken
  - Generelle betraktninger eller konstatering er ikke tilstrekkelig
  - Etterprøvbarhet: Vi må vise til kilder som ligger til grunn for vurderingen. Ikke bruk antakelser eller syensing.
- Husk at å vurdere barnets beste ikke er det samme som å argumentere for hvorfor den løsningen man har valgt er barnets beste.
- Innenfor den konkrete faktasammenhengen i saken:
  - finne ut hva som er de relevante elementene i en vurdering av det beste for barnet
  - gi dem konkret innhold og
  - vektlegge dem i forhold til hverandre.
- Bør starte med en vurdering av de konkrete omstendighetene som gjør barnet unikt.
  - Noen elementer brukes, andre ikke.

Momenter som kan inngå i helhetsvurderingen?

- Barnets synspunkter
  - Barnets identitet (egenskaper i vid forstand)
    - Kulturell identitet, kjønn, religion og livssyn, seksuell orientering, nasjonal tilhørighet, personlighet
  - Familiemiljø og nære relasjoner
  - Beskyttelse, omsorg og sikkerhet for barnet (eks. vold som mobbing)
    - Beskyttelse både på aktuelle tidspunktet og fremtidig risiko og skade (føre-var).
  - Sårbarhet
    - Eks sårbar situasjon som å tilhøre en minoritetsgruppe, utsatt for vold. Obs: generelt vs. spesifikt
  - Rett til helse og hans/ hennes helsetilstand
  - Retten til utdanning
- OBS! Ikke uttømmende eller hierarkisk liste. Mulig også å vurdere andre momenter.
- Bør da ha som formål å sikre full utnyttelse av rettighetene i BK og helhetlig utvikling av barnet.

1. Vurdere: hva er barnets beste i denne saken?

Momenter når vi skal avgjøre hvilken vekt barnets syn i barnets beste-vurderingen skal ha kan være:

- Barnets alder og modenhet
- Styrken av barnets ønske
- Om dette er et ønske barnet har holdt fast ved over lengre tid
- Hvilken type spørsmål det gjelder
- Om barnet har forståelse for konsekvensene av sitt ønske
- Styrken av de momentene som eventuelt taler mot å følge barnets syn

2. Vekte – hvilken vekt legger vi på barnets beste?

- Vi må vise momentene vi har vurdert og hvordan disse er avveid mot hverandre for å komme frem til dette barnets beste (intern harmonisering)
- Vi må deretter veie barnets beste opp mot andre momenter i saken (balansere)
  - Hensynet til andre elevers beste?
  - Andre hensyn?

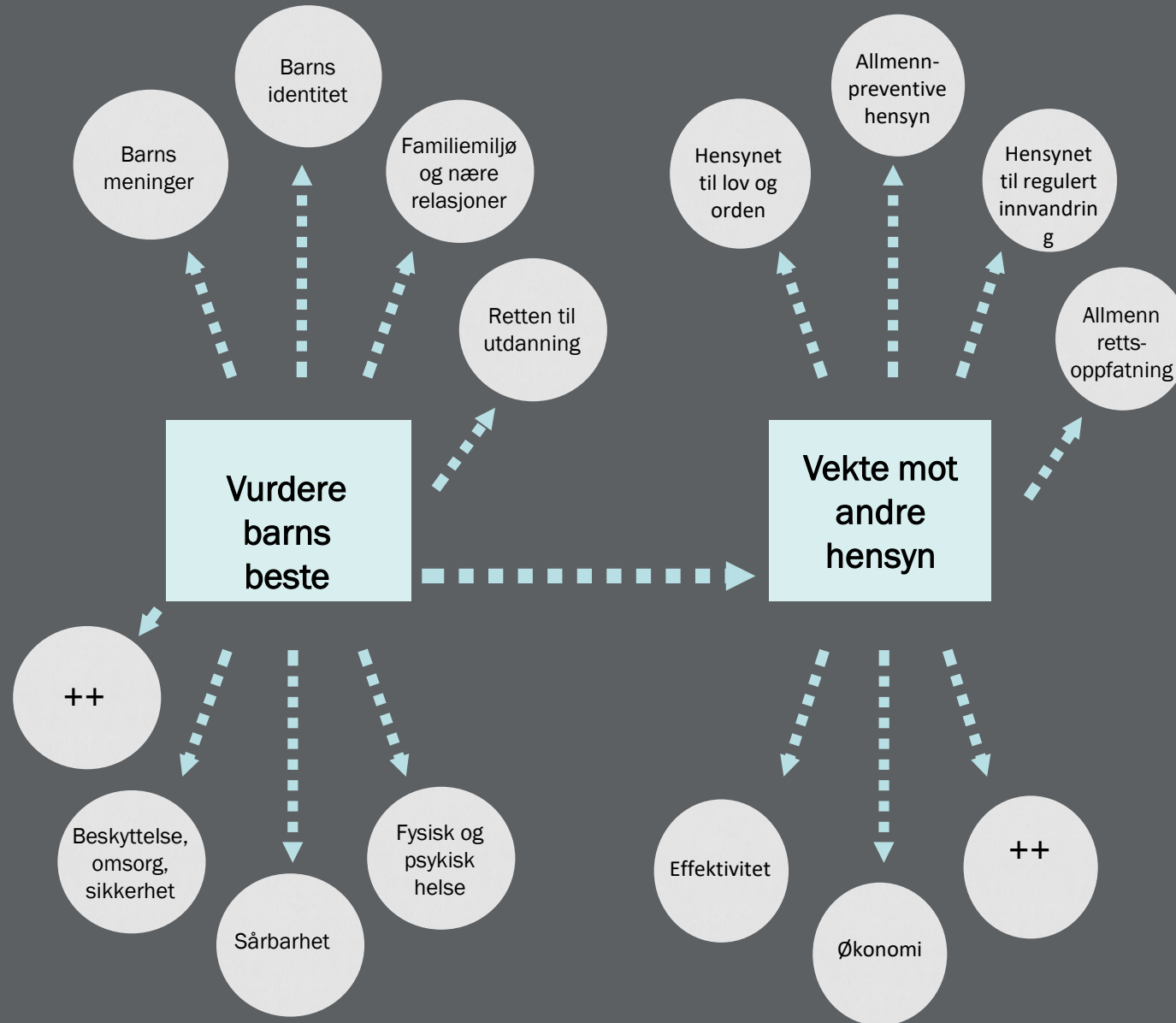
I vektingen av barnets beste og andre hensyn *kan* følgende ha betydning:

- Dersom det er **flere barn** i en sak, skal barnets beste vurderes enkeltvis for barna - det kan være ulike løsninger for ulike barn.
- Vi må avgjøre om det er mulig å **harmonisere** barnets beste og andre hensyn, samt hensynet til flere barn, altså finne en løsning som ivaretar alle hensynene og barna.
- Dersom det ikke er mulig å *harmonisere* barnets beste med andre hensyn fordi det er **motstrid**, må vi avgjøre hvilke hensyn som skal tillegges mest vekt.

Forts.

- I og med at barnets beste skal være et **grunnleggende hensyn**, skal det sterke hensyn til for å sette barnets beste til side.
  - Jo sterkere barnets beste taler for en bestemt løsning, jo mer skal til for å sette dette hensynet til side.
- Om barnets beste får liten vekt eller man faller ned på en løsning som ikke er i samsvar med dette hensynet, må det **tydeliggjøre** hvorfor.
  - Bevisbyrden ligger på den som vil prioritere andre hensyn.

2. Vekte

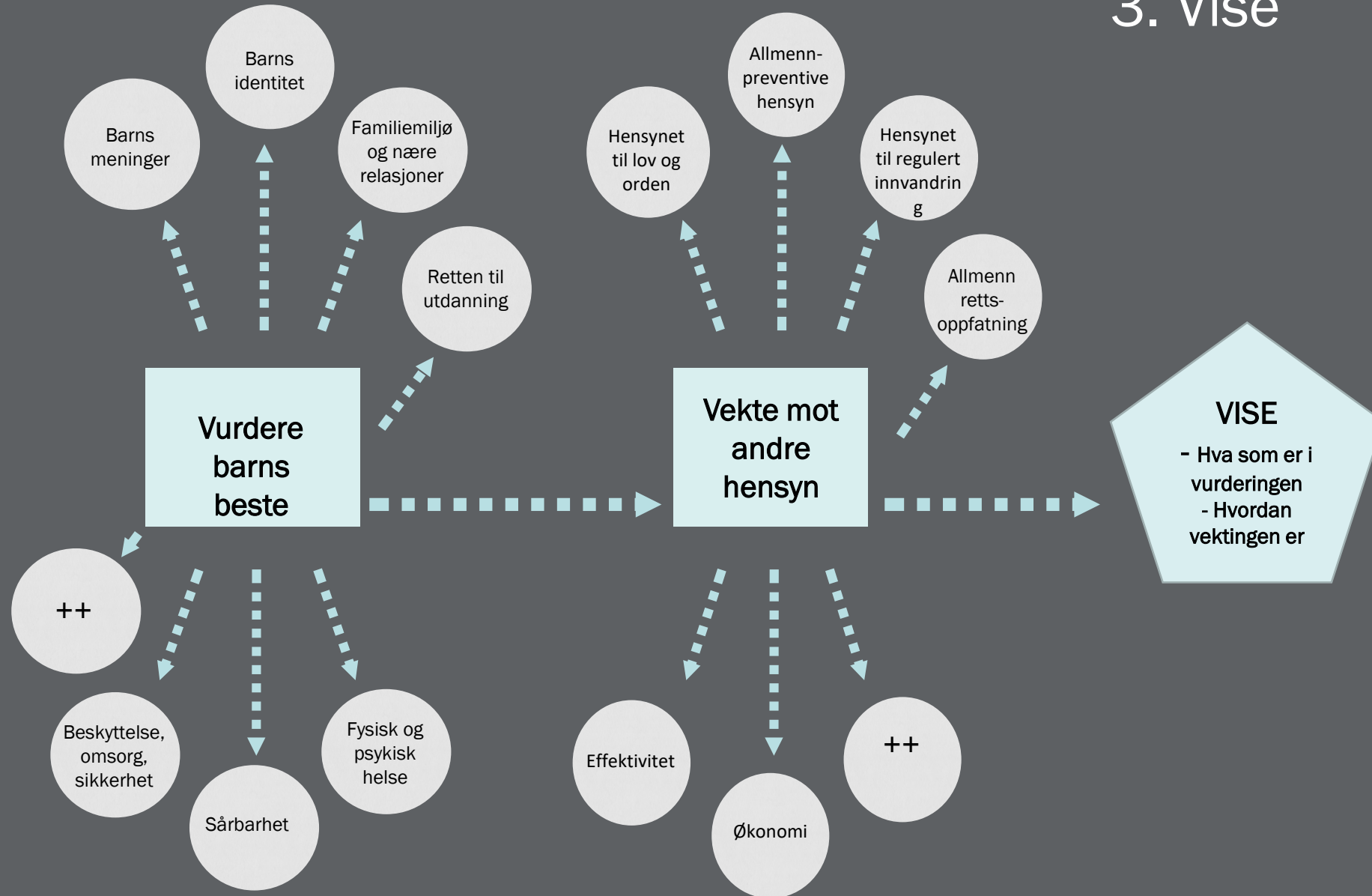

3. Vise – hvordan synliggjør vi vurderingen?

- Må forklare hvordan barnets beste er undersøkt og hvilket innhold denne vurderingen har
- Må forklare hvilken vekt barnets beste har fått i avveilingen mot andre hensyn, og eventuelt hvorfor andre hensyn går foran

3. Vise

Noen avsluttende poeng

- Skal høre barn – ikke voksne som velger det bort
- En praksis som i et stort flertall av sakene lar andre hensyn veie tyngre enn hensynet til barnet, vil kunne være i strid med barnekonvensjonen.
- Grunnleggende hensyn: Ikke bare veie hensynet til barnet opp mot andre hensyn på lik linje.
- Må foretas en individuell vurdering i hvert enkelt tilfelle for å kunne avgjøre vekten av barnets beste.
- Nødvendig med tiltak for å få en likere praksis og heve kvaliteten.
- **Barnekonvensjonen forplikter oss alle til å ha et barnerettighetsperspektiv**

Avslutning

kjersti@barneombudet.no

Kilder

- FNs Konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989. (Barnekonvensjonen)
- FNs barnekomité. (2003) Generell kommentar nr. 5: Generelle tiltak til gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter. (CRC/C/GC/5).
- FNs barnekomité. (2009) Generell kommentar nr. 12: Barnets rett til å bli hørt. (CRC/C/GC/12).
- FNs barnekomité. (2013) Generell kommentar nr. 14: Barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn. (CRC/C/GC/14).

- Sandberg, K. (2016) Barnets beste i skolen. I: Andenæs, K. og Møller, J. (red.) *Retten i skolen*. Universitetsforlaget: Oslo.
- Utdanningsdirektoratet (2017) Veiledning til bruk av barnekonvensjonen i saksbehandlingen.
- Høstmælingen, N., Kjørholt, E. S. og Sandberg, K. (red.) *Barnekonvensjonen i Norge*. 3. utgave. Universitetsforlaget: Oslo.
- Se også www.barneombudet.no – mest for vaksne